

ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МУЛЬТИМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

У статті досліджено комплекс організаційно-педагогічних умов мультимовної підготовки майбутніх фахівців авіаційного профілю, який, на відміну від існуючих, передбачає розвиток мотивації студента-іноземця до вивчення мов на основі залучення до проблемного мультимовного діалогового спілкування груп студентів та груп викладачів, постійного інформаційного обміну у віртуальному інформаційному середовищі ВНЗ, спрямованого на актуалізацію мовного та професійно-особистісного розвитку студента на основі інтеграції ігрових, заданих та евристичних методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей майбутніх авіаційних фахівців, що дає можливість поєднувати лінгво-пізнавальні, емоційні, мотиваційні, загальнокультурні, фахові та дискурсивні компоненти.

Ключові слова: студент-іноземець, педагогічні умови, мотивація, іноземна мова.

Вступ. Спираючись на аналіз психолого-педагогічної літератури, присвяченої проблемам формування готовності до мультимовного спілкування в освітньому процесі технічного ВНЗ, слід зробити висновок про те, що певні педагогічні умови чинять позитивний вплив на даний процес. Умова – у філософському розумінні – це те, від чого залежить щось інше (обумовлюване), істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій).

У педагогічних дослідженнях даються наступні дефініції поняття педагогічних умов. В.М. Манько визначає умови як вирішальний чинник результативності, оскільки вони складають саме те середовище, в якому необхідні явища, процеси виникають, існують і розвиваються [1]. С.Д. Смирнов вважає, що педагогічні умови – це супутні чинники, педагогічні обставини, які сприяють або протидіють прояву педагогічних закономірностей, що визначаються дією цих чинників. Дотримуючись думки дослідників стосовно теми дослідження, під педагогічними умовами процесу підготовки майбутніх авіаційних фахівців до мультимовного спілкування у даній статті будемо розуміти умови, що цілеспрямовано створюються у вищому навчальному закладі для забезпечення здійснення будь-якого процесу, зокрема оволодіння мультимовною компетенцією, сприяли ефективності професійної підготовки студентів, були направлені на прояв професійних, особистісних і мовних можливостей.

Виявляючи педагогічні умови підготовки майбутніх авіаційних фахівців до мультимовного спілкування, в роботі автор спирається на класифікації У. Ванрайха [2], Г.В. Колшанського [3], М.Н. Певзнера [4], які виділяють наступні групи:

- 1) організаційні (нормативно-правове, інформаційне, фінансове, матеріально-технічне, кадрове забезпечення);
- 2) психологічні (морально-психологічний клімат, мотивація кар'єрного зростання);
- 3) професійні (зростання професійної компетентності, створення умов для професійного навчання).

Мета роботи. Дослідити та проаналізувати комплекс організаційно-педагогічних умов мультимовної підготовки майбутніх фахівців авіаційного профілю, який, на відміну від існуючих, передбачає розвиток мотивації студента-іноземця до вивчення мов на основі залучення до проблемного мультимовного діалогового спілкування.

Основна частина. Однією з найважливіших педагогічних умов є мотивація – розвиток мотивації вивчення професійно орієнтованих іноземних мов шляхом залучення студентів до проблемно-пошукової діяльності. Проблеми мотивації відносяться до важливих психологічних проблем, оскільки їх дослідження дозволяє наблизитися до розуміння рушійних сил, причин, внутрішніх механізмів поведінки, спілкування, діяльності людини.

Мотивацію можна визначити як сукупність різних спонук: мотивів, потреб, інтересів, прагнень, цілей, потягів, мотиваційних установок, ідеалів. Щодо проблеми дослідження,

розвиток мотивації вивчення професійно орієнтованої іноземної мови визначається нами як свідомо схильність суб'єктів освітнього процесу до виконання професійної комунікації на іноземній мові, що припускає розвиток особистісних якостей, знань, умінь і навичок, які мобілізуються у цій діяльності.

Розглянемо поняття “мотив” і “мотивація”. За визначенням А.Н. Леонтьєва [5] *мотив* – це потреба, що стійко проявляється, прагнення до досягнення мети. Педагогічний енциклопедичний словник визначає *мотивацію* як сукупність різних спонук: мотивів, потреб, інтересів, прагнень, цілей, потягів, мотиваційних установок, ідеалів, що в найбільш широкому сенсі має на увазі детермінацію поведінки взагалі.

Освітній процес в сучасному ВНЗ повинен задовольняти потребу особи в інтелектуальному, культурному і етичному розвитку, формувати здібність до праці і життя. Проте державними освітніми стандартами не враховується, що високоосвічений, компетентний фахівець може не любити свою професію і не працювати за фахом. Це вказує на відсутність взаємозв'язку особистісного і професійного компонентів свідомості студентів, слабку увагу до їх психологічних і особистісних якостей. Особистісні якості майбутніх фахівців, морально-психічний стан, мотиви професійної діяльності виявляються у ході навчальної діяльності на кожному етапі процесу професійної підготовки.

Дослідник Е.П. Ільїн розглядає мотивацію, з одного боку, як процес формування мотиву, з іншого боку, як систему мотивів. У першому випадку говорять про стадії її розвитку: усвідомлення потреби і постановки мети, вибору способу її досягнення, виникнення спонуки до реалізації. У другому випадку система мотивів повинна спонукати суб'єкта до певної діяльності (комплекс пізнавальних, ігрових мотивів навчання) [6].

А. Маслоу стверджує, що мотиваційна сфера тісно пов'язана з потребами, які детермінують поведінку людини. Потреба трактується як необхідність, потреба індивіда в тому, що викликає розвиток особи. Потреба перетворюється на мотив тільки тоді, коли вона матеріалізована: її задоволення пов'язане у свідомості людини з конкретним предметом, способом дій та ін. Навчальні мотиви формуються, якщо відповідна діяльність сприймається як спосіб задоволення потреб, актуальних для того, хто навчається. Проблема недостатньої мотивації до навчальної діяльності полягає не в тому, що у людини немає потреб, а в тому, що навчання не сприймається як спосіб їх задоволення.

В процесі професійної підготовки студентів необхідно розрізняти зовнішні (соціальні) і внутрішні (пізнавальні) мотиви. Зовнішні мотиви обумовлені матеріальними і соціальними міркуваннями, ступенем сформованості в суспільстві і державі відношення до освіти як цінності. На думку А.К. Маркової зовнішні мотиви в належній мірі не стимулюють професійний розвиток студента, перетворюють навчання на вимушену діяльність, тому процес професійної підготовки неможливий без стимулювання внутрішньої мотивації. Внутрішні мотиви визначаються генетичною потребою людини до самореалізації відповідно до природжених здібностей, проте, чи отримають вони свій розвиток в належній мірі, залежить від освітньої системи, в яку потрапляє студент.

Дослідження показали, що зовнішня мотивація професійної підготовки у студентів розвинена сильніше, ніж внутрішня. Внутрішні мотиви виражені набагато слабкіше, але саме вони представляють потенційну значущість для мотиваційної сфери. У сучасних дослідженнях мотивації (Е.П. Ільїн, А.К. Маркова та ін.) виділяють декілька груп мотивів: за потребами особи; за видами діяльності; за часом прояву; за силою прояву та ін. Своєрідність всіх цих груп мотивів характеризує мотиваційну сферу особи.

Найбільший інтерес для дослідження стосовно мультимовної підготовки представляють мотиви за видами діяльності, зокрема, професійні і навчально-пізнавальні.

Істотною характеристикою будь-якого роду діяльності є її вмотивованість. Діяльності без мотиву не буває. Будь-яка діяльність виявиться мало ефективною або взагалі неефективною, якщо у людини не буде зацікавленості в її реалізації. Формування діяльності починається зі сприйняття її особою. Виникає бажання виконати цю діяльність, яке

стимулює активність особи у відповідному напрямі. Мотивація спонукає трудову активність і впливає на формування мети і шляхів її досягнення.

Найважливішим джерелом активності (або мотивів діяльності) є потреби, які здійснюють по суті регуляцію поведінки людини. Важливо відзначити, що у реальності людина досить рідко мотивується якоюсь однією потребою, скоріше їх синтезом, тобто діяльність завжди полімотивована. Також істотним є те, що у процесі життя, а в даному випадку у процесі навчання у ВНЗ, мотиви можуть змінюватися внаслідок накопичення знань і практичного досвіду у вибраній діяльності і уточнення професійних орієнтирів та очікувань. Іншими словами, мотиви діяльності і поведінки людини не статичні, а динамічні, що не можна не враховувати при проведенні дослідження [7,8,9].

Бувають мотиви, що не приводять до діяльності. Вони тільки декларуються суб'єктом, але він часто відмовляється від них при зіткненні з реальними проблемами. Тут вже на перший план виступають такі особистісні характеристики як: воля, ступінь розвиненості інтелекту, сформованість і особливості мовної діяльності, темперамент, особливості емоційних процесів і станів, психічний досвід, рівень загальної культури, звички і інші сталі форми поведінки.

Виділимо декілька типів мотивації, пов'язаної з результатами навчання:

мотивація, яка умовно може бути названа негативною. Під негативною мотивацією мають на увазі спонуки, викликані усвідомленням певних незручностей і неприємностей, які можуть виникнути у процесі навчання. Така мотивація не призводить до успішних результатів;

мотивація, що має позитивний характер, але також пов'язана з мотивами, закладеними поза самою навчальною діяльністю. Ця мотивація виступає в двох формах, як широка мотивація (соціальні прагнення, почуття громадянського обов'язку перед країною, перед близькими).

Інша форма мотивації визначається суто особистими мотивами: схвалення оточуючих, шлях до особистого благополуччя та ін.

Крім цього, може бути виділена мотивація, яка лежить у самій навчальній діяльності, наприклад мотивація, пов'язана безпосередньо з цілями навчання. Мотиви цієї категорії: задоволення допитливості, придбання певних знань, розширення світогляду. Мотивація може бути закладена в самому процесі навчальної діяльності (подолання перешкод, інтелектуальна активність, реалізація своїх здібностей і ін.).[10].

Оволодіваючи іноземною мовою, людина освоює інші способи мислення. У навчанні іноземній мові виникає потреба у збудженні, розгортанні, розвитку усіх інтелектуальних, емоційних, ментальних можливостей особи. Мотив дозволяє суб'єктові усвідомити необхідність докладання максимальної напруги волі, пам'яті, пошуку рішення і пояснення, освоєння різних розумових операцій, багатократних зусиль і способів не тільки логічного розуміння, але і емоційного відчуття іншого світосприйняття, якою є інша мова.

Викладачеві часто доводиться стикатися з байдужим відношенням до дисципліни "Іноземна мова" на немовних факультетах. У пропонованих йому завданнях студент не бачить "своїх" мети і нерідко питає, навіщо майбутньому авіаційному фахівцеві іноземна мова. Сенс ситуативної мотивації в навчанні іноземній мові лежить не стільки в постановці мети, скільки в діяльності, в підтримці тривалого і важкого процесу пізнання, тобто те, що ми назвемо проблемно-пошуковою діяльністю.

В процесі навчання іноземній мові в технічних ВНЗ необхідно, щоб освоююча мова могла відчути свої здібності, насолодитися відчуттям результативності своїх зусиль, відчути зростання своїх інтелектуальних можливостей, отримати задоволення від виконання конкретних завдань. І навіть якщо поставлені цілі не були реалізовані, стан спонуки до дії все ж таки має позитивний сенс. Людина вчиться зосереджуватися, ставити більш досяжні цілі, видозмінювати їх. Процес вивчення мови іншого народу за своєю суттю драматичний, неоднорідний, складний. Мотиви допомагають успішно долати невдачі, нудьгу, суперечності, тривожність, що нерідко виникають в процесі вивчення іноземної мови.

У зв'язку з цим в цій роботі ми виділяємо мотиваційну готовність як надзвичайно важливий чинник успішної комунікації і мовного партнерства. У основі такої мотивації лежить потреба в спілкуванні, в здійсненні конкретної мовної дії, вчинку, створюючи мотиваційну готовність [11]. Крім того, для успішного розвитку мотивації до професійно орієнтованого спілкування необхідно шукати зовнішні підкріплення, до яких відноситься проблемно-пошукова діяльність студентів.

При використанні проблемно-пошукових методів навчання викладач використовує завдання, організовує колективне обговорення можливих підходів до вирішення проблеми або ситуації. Студенти висловлюють припущення для вирішення проблемної ситуації, узагальнюють раніше придбані знання, виявляють причини явищ, пояснюють їх походження, обирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації.

Серед проблемно-пошукових методів виділяють проблемні і евристичні бесіди, застосовуються наочні методи, проводяться проблемно-пошукові практичні роботи дослідницького типу. Виклад навчального матеріалу методом проблемної розповіді припускає, що викладач по ходу викладу роздумує, доводить, узагальнює, аналізує факти і веде за собою мислення слухачів, роблячи його активнішим і творчим.

Одним з методів проблемного навчання є евристична і проблемно-пошукова бесіда. В ході її викладач ставить перед студентами низку послідовних і взаємозв'язаних питань, відповідаючи на які вони повинні висловлювати які-небудь припущення, намагатися самостійно їх доводити, здійснюючи тим самим деяке самостійне просування у засвоєнні нових знань.

Проблемно-пошукові вправи застосовуються у тому випадку, коли студенти можуть самостійно за завданням викладача виконати певні види дій, які підводять його до засвоєння нових знань. Проблемно-пошукові вправи можуть застосовувати не тільки при засвоєнні нової теми, але і під час закріплення її на основі вправ, що поглиблюють знання.

Можна виділити наступні основні шляхи і методи проблемно-пошукової діяльності у процесі вивчення іноземної мови [12,13,14]:

I. Роль змісту навчального матеріалу у мотивації навчання.

1) Зміст навчального матеріалу з іноземної мови виступає у вигляді тієї інформації, яку студенти отримують від викладача з навчальної літератури. При розробці тематичних планів необхідно враховувати характер потреб студентів, щоб зміст навчального матеріалу відповідав цим потребам і сприяв розвитку нових потреб.

2) Зміст навчального матеріалу з іноземної мови повинен бути доступним, виходячи зі знань, що є у студентів, але, разом з тим, матеріал повинен бути достатньо складним і важким, оскільки інформаційно бідний зміст занять не володіє мотиваційним ефектом.

II. Раціональна організація навчальної діяльності.

Успішність освоєння іноземної мови залежить від організації етапів навчальної діяльності і від цілей кожного етапу. Можна виділити три основні етапи: мотиваційний, операціонально-пізнавальний, оцінний для рефлексії.

1) На мотиваційному етапі студенти повинні усвідомити, для чого потрібний даний матеріал, що їм доведеться вивчати і яке навчальне завдання майбутньої роботи. Мотиваційний етап складається з наступних дій:

створення навчально-проблемної ситуації, формулювання основного навчального завдання, самоконтроль і самооцінка майбутньої діяльності.

2) Операціонально-пізнавальний етап припускає засвоєння змісту теми і оволодіння навчальними діями і операціями, що входять до цього змісту.

3) Рефлексійно-оцінний етап є підсумковим у процесі вивчення теми, коли студенти вчаться аналізувати власну навчальну діяльність, оцінювати її, порівнюючи результати діяльності з поставленими навчальними завданнями. На даному етапі необхідно використовувати не тільки традиційне усне опитування і контрольну роботу, а різноманітні методи і прийоми, що дають можливість проявити самостійність і ініціативність.

III. Вплив колективних форм навчання іноземним мовам.

Використання різних форм спільної діяльності сприяє включенню студентів в активну навчальну роботу, яка стає їх потребою і призводить до становлення мотивації.

IV. Значення оцінки у становленні мотивації навчальної діяльності.

Для формування мотивації у процесі навчання іноземній мові важливо оцінювати якість роботи студентів, підкреслювати всі позитивні моменти і досягнення, виявляти причини недоліків, а не просто їх констатувати.

В сукупності всі вказані шляхи стають ефективним засобом розвитку позитивної мотивації і мотиваційної готовності до процесу навчання іноземній мові у студентів технічних факультетів. Крім того, студентам необхідно усвідомлювати роль іноземної мови у майбутній професійній діяльності, що ще більш підсилить мотивацію [15].

Таким чином, позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють спрямованість освітнього процесу на успішне освоєння іноземної мови, активність суб'єктів, освоєння різних розумових операцій, пошуку вирішення назрілих проблем, прагнення, з рештою, придбати готовність до професійного мультимовного спілкування.

Висновок. Досліджено комплекс організаційно-педагогічних умов мультимовної підготовки майбутніх фахівців авіаційного профілю, який, на відміну від існуючих, передбачає розвиток мотивації студента-іноземця до вивчення мов на основі залучення до проблемного мультимовного діалогового спілкування груп студентів та груп викладачів, постійного інформаційного обміну у віртуальному інформаційному середовищі ВНЗ, спрямованого на актуалізацію мовного та професійно-особистісного розвитку студента на основі інтеграції ігрових, заданих та евристичних методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей майбутніх авіаційних фахівців, що дає можливість поєднувати лінгво-пізнавальні, емоційні, мотиваційні, загальнокультурні, фахові та дискурсивні компоненти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В.М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153-161.
2. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. Вып. 6. Языковые контакты. – М., 1972. – С. 25-60.
3. Колшанский Г.В. Теоретические проблемы билингвизма / Г.В. Колшанский // Лингвистика и методика в высшей школе. Вып. 4. – М., 1976. – С.165-178.
4. Певзнер М.Н. Билингвальное образование в контексте мирового опыта (на примере Германии): Монография / М.Н. Певзнер, А.Г. Ширин // –Новгород, 1999. – 247 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев // – М., 1982. – 175 с.
6. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин // – СПб.: Питер, 2000. – 238 с.
7. Карамушка Л.М. Психологія управління / Л.М. Карамушка // – К. : Міленіум, 2003. – 125 с.
8. Кокурина И.Г. Социально-психологический анализ смыслообразующей функции мотивации жизнедеятельности социального индивида / И.Г. Кокурина // Вест. Моск. Ун-та. – Сер. 14, Психология. – 2007. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psy.msu.ru/science/public/kokurina/kokurina2007.pdf>
9. Лузік Е.В. Інтеграція гуманітарного і науково-природничого знання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі / Е.В. Лузік // Креативна педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 71 –76.
10. Барабаш О.В. Модель мультимовної підготовки у системі професійної освіти студентів-іноземців авіаційного профілю / О.В. Барабаш, Н.М. Савченко // Збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка: військові і спеціальні науки. – К., 2013. – Вип. 44. – С. 70–78.
11. Дмитерко-Карабин Х.М. Мотиваційна готовність до професійної діяльності як психологічна проблема / Х.М. Дмитерко-Карабин // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во “Плаї” Прикарпатського університету, 2004. – Вип.9. – Ч.2. – С. 23–32.

12. Ушакова Н.І. Розвиток умінь самостійної діяльності в підручнику з мови навчання для іноземних студентів / Н.І. Ушакова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Вип. 17. – 2010. – С. 140–149.

13. Гіренко І.В. Формування готовності студентів до самонавчання з іноземної мови / І.В. Гіренко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – Вип. 16. – 2010. – С. 63–69.

14. Оксіюк О.Г. Архітектура і перспективи застосування інтелектуальних навчальних систем / О.Г. Оксіюк, В.І. Вялкова, О.В. Барабаш // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2012. – Вип. 38. – С. 221–226.

15. Barabash O. The peculiarities of foreign languages teaching to monolingual groups in military environment / O. Barabash, N. Savchenko // Zbornik vedeckých a odborých prac z medzinárodného vedeckého seminára “Riadenie bezpečnosti zložitch systémov“. 18 – 22 februára 2013. – Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených sil generála Milana Rastislava Štefánika, 2013. – Str. 51–56.

Рецензент: д.пед.н., проф. Плахотнік О.В., завідувача кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Барабаш О.В.

ОБОСНОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ МУЛЬТИЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ АВИАЦИОННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье исследованы комплекс организационно-педагогических условий мультиязыковой подготовки будущих специалистов авиационного профиля, который, в отличие от существующих, предусматривает развитие мотивации студента-иностранца к изучению языков на основе привлечения к проблемному мультиязыковому диалоговому общению групп студентов и групп преподавателей, постоянному информационному обмену в виртуальной информационной среде ВУЗ, направленного на актуализацию языкового и профессионально-личностного развития студента на основе интеграции игровых, заданных и эвристических методов обучения с учетом индивидуальных особенностей будущих авиационных специалистов, которое дает возможность объединять лингво-познавательные, эмоциональные, мотивационные, общекультурные, профессиональные и дискурсивные компоненты.

Ключевые слова: студент-иностранец, педагогические условия, мотивация, иностранный язык.

Barabash O.V.

RATIONALE PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CROSS-TRAINING OF FUTURE AVIATION SPECIALISTS

This article explores the complex organizational and pedagogical conditions multilingual training future professionals aircraft type, which, unlike existing development involves motivating foreign students to study languages on the basis of involvement in problematic for cross communication dialog groups of students and groups of teachers, continuous information exchange in virtual information among universities, aimed at updating the linguistic and professional and personal development of students through the integration of game, set and heuristic teaching methods tailored to the individual characteristics of future aviation professionals, which allows to combine linguistic, cognitive, emotional, motivational, general cultural, professional and discursive components .Keywords: foreign student, pedagogical conditions, motivation, language.

Keywords: student ynostranets, Teaching terms, motivation, ynostrанныy language.